

Češka revija „Vlast“ je priobčila v svoji XXV. lanski številki Meškov spis „Simon Gregorčič“, ki je bil l. 1907. objavljen v našem listu.

Splošni pregled.

† **Dr. Hinko Dolenc.** Dne 10. dec. je na svojem domu v Razdrtem pri Postojni po kratki bolezni preminil čitateljem „Ljubljanskega Zvona“ dobro znani pisatelj dr. Hinko Dolenc. Rajnik je bil kremenit značaj, a nekaj kremenitega imajo tudi njegovi spisi na sebi. Njegova spisa o Cerknškem jezeru, o gozdu in nekaterih njegovih ljudeh in njegove črtice o burji se bodo s slastjo čitali še dolgo dolgo. Pokojni Dolenc je bil rojen pripovednik in le škoda, da se ni bolj posvetil pisateljstvu. Malokateri pisatelj zna pogoditi tako dobro ljudsko govoricu, kakor je znal to on, a znal se je poglobiti tudi v mišljenje in čuvstvovanje preprostega naroda. Način njegovega pripovedovanja je bil originalen in značaji, ki nam jih je risal, so prave kabinetne slike. Dasi je živel dolga leta v mestu, je ostal vse svoje življenje pristen Kraševac. Obetal nam je še mnogo, zlasti črtice iz francoskih časov, žal, da svoje obljube ni mogel izpolniti! Blag spomin vrlému možu in darovitemu pisatelju!

† **Dr. Benjamin Ipavic.** V Gradcu je preminil nedavno znani in priljubljeni naš skladatelj, dr. Benjamin Ipavic. Tako je šel le prekmalu za svojim bratom Gustavom, ki je umrl avgusta meseca p. l. O zaslugah njegovih za razvoj naše glasbene umetnosti morda še izpregovorimo v našem listu. Slava njegovemu spominu!

Iz odborove seje „Matice Slovenske“ dne 23. decembra t. l. „Matica“ je za leto izdala 8 publikacij, eno v družbi z „Mat. Hrv.“ „Letopis“ je bil za leto opuščen. Klišeje za slike je razen štirih izdelala v popolno zadovoljnost in točno „Dionička tiskara“ v Zagrebu. — Za leto 1909. izda „Matica“: 1.) Bleiweisov „Zbornik“; 2.) „Zabavno knjižnico“ (drama Etbina Kristana „Katon Vrankovič“); 3.) „Knezovo knjižnico“ (med drugim najbrž R. Murnika roman iz francoske dobe: „Lepa Ljubljancanka“); 4.) „Hrvatsko Antologijo“; 5.) Opis slovenske zemlje: „Koroška“ (z jezikovnim zemljevidom, spisal dr. M. Potočnik); 6.) „Narodne pesmi“; 7.) „Onjegin“ (prevel iz ruščine dr. Iv. Prijatelj). — Za rok 1. maja 1909 je razpisana častna nagrada 200 kron iz Costove ustanove za najboljši leposlovni spis katerekoli vsebine, ki naj obsega vsaj štiri tiskane pole, za rok 1. december 1909 pa iz Jurčič-Tomšičeve ustanove dve častni nagradi à 200 K za najboljša leposlovna spisa o francoski dobi, ozir. o ilirskih časih St. Vraza in Lj. Gaja. „Zbornik“ bo ob koncu imel namesto bibliografije smotro o znanstvenih delih, zlasti slovanskih. Za leto 1910 se pripravlja knjiga o francoski dobi, ki bo med drugim poročala tudi o še ohranjenih spominih našega naroda na Francoze, in pa študija dr. Br. Drechslerja o St. Vrazu. Pridobiti je za „Slovensko zemljo“ pisatelja, ki bi opisal Stajersko. Za leto 1911. je pripraviti knjigo „Hrvati“ (vsestranski opis hrvatskega ozemlja in življenja), Za „Umetniško Kolo“ je dobiti denarnih virov, za „Zgodovino slov. umetnosti“ je stopiti v zvezo z našimi umetniki. — „Slov. zemljevid“ bo ob Novem letu rokopisno dodelan; za tehniški slovar se v svrhu končne redakcije prepisuje gradivo.

Prešernovo pismo Bleiweisu. V Bleiweisovi literarni zapuščini sem našel sledeče še neobjavljeno pismo:

Lieber Freund!

Zur Belohnung deiner Verdienste um die Anmannbringung meiner Poesien durch deren Ankündigung und Besprechung in deinem Blatte erhältst Du ein Extra-exemplar derselben, welches sich von anderen dadurch unterscheidet, daß das Magistrale pag. 147 akrostichisch ist.

Da ich einige Exemplare meiner Carmina nach Prag zu schicken beabsichtige; so ersuche ich Dich den Plenum titulum des Bibliothekars Hanka, der mir vor etlichen Jahren durch Sreznjewski seine Poesien überschickt hat, entweder aus einem Schematismus, oder durch eine Nachfrage beim Herrn Bibliothekar Likowez zu eruiren und mir bekannt zu geben.

Schlüßlich mache ich Dich auf die in der illustrierten Zeitung vom 6. d. M. pag. 92 vorkommende Sphynx aufmerksam, die bei Thorda in Siebenbürgen soll aufgefunden worden sein. Ich halte dafür, daß sich entweder ein deutscher oder ein slawischer Schalk mit den Archeologen einen Spaß erlaubt hat. Ich habe die Inschriften beim ersten Anblick, sie rückwärts lesend, dahin entziffert, daß sie Zari dan und ima imati thiery zari dan, ima imeti tire (Bahnen) zarje oder zorni dan, habet habere vias aurorae dies, zu lesen sind. Anfangs habe ich thiery für dveri, duri gehalten; allein auf meiner gestrigen Fahrt nach Münkendorf auf einer Schneebahn (tir) die wahre Wortbedeutung entziffert. Ich zweifle nicht, daß jeder Slawe, der auf die fraglichen Inschriften aufmerksam gemacht wird, solche ohne Beihülfe eines Schlüssels so leicht als ich lesen wird. Daher wäre dieser Gegestand, wenn er in den Novice zur Sprache kommen sollte, mit Vorsicht zu behandeln, weil man sich sonst lächerlich machen könnte. Vale et fave.

Krainburg am 21. Jänner 1847.

Dein Freund Dr. Prešerin.

Glede naznanila in ocene Prešernovih poezij v „Novicah“ omenjam sledeče:

Pod naslovom „Slovensko knjižestvo“ so napovedale „Novice“ Prešernove poezije v 42. listu z dne 21. kozoprška (oktobra) 1846. leta na strani 168. takole: „(Pesmi našiga slavniga pesnika gosp. Dr. Prešerna) gospod Blaznik že natiskuje; prišle bojo kaj lepo natisnjene pod nadpisam: Poezije dohtarja Franceta Prešerna v neklih tednih na svitlo; 7 pol je že natisnjenih. Ne samo Slovenci, temuč vsi Slovani hrepene — kakor smo od več strani slišali — po Prešernovih sladko tekočih pesmih.“ To oznanilo je bilo gotovo lepše, kakor ga je pričakoval Prešeren sam. Čez tri mesece (20. I. 1847., I. 3.) so prinesle „Novice“ pravo „Oznanilo“, glaseče se: „Ravno so na svitlo prišle in na prodaj per gospodu Jožefu Blazniku na Bregi Nr. 190: Poezije dóktorja Franceta Prešerna. Cena 1 goldinar.“ In v istem listu so priobčile na prvi strani Prešernovo „Pevcu“ s pripombo uredništva: „Iz ravno sedaj na svitlo danih, v tiskarnici gosp. Blaznika krasno natisnjenih poezij gosp. dóktorja Franceta Prešerna.“

To bi bila v pismu omenjena „Ankündigung“. „Besprechung“ Prešernovih poezij je spisal za „Novice“ Malavašič. V „Domorodnih listih II.“ imenuje Prešerna danico med pesniki „Čebelice“ (gl. I. 7. z dne 17. svečana 1847). O Prešernovih pesmih pa govori pravzaprav šele v 9. listu (z dne 3. III.), oziroma že v 8. I. (z dne 24. II.), kjer ga primerja s Koseskim. Ker pa piše Prešeren v svojem pismu o „Ankündigung“ in „Besprechung“, ne more biti datum njegovega pisanja pravi. Najbrže je napisal mesto „Februar“ „Jänner“.

Da ni pristavil pod pismo pravega meseca, nam dokazuje tudi sfinga, o kateri govori. Njeno sliko v naravni velikosti je priobčila namreč z napisom vred „Illustrirte Zeitung“ (Leipzig), ki se je mnogo čitala v naših deželah, v VIII. zvezku v 188. št. z dne 6. februarja 1847. Prinesla je tudi precej razlag njenega napisa in izvira. Tako n. pr. se mučijo ž njo že v 200. št. štirje razboriti možje, med njimi tudi „un slavophile“. Ta pripoveduje v svoji razlagi stvari, ki bi utegnile zanimati naše klasične filologe. Cilnius Maecenas je namreč „silni“, Volumnius = veleumni, Pleminius = plemenni, plamenni. „Thorda“ izvaja seveda iz tverd, tvrd. Uredništvu lista „Illustrirte Zeitung“ je — mimogrede povedano — najbolj ugajala razlaga tega slavofila. Mnogi izmed onih, ki so skušali razjasniti sfingo v „Illustrirte Zeitung“, so čitali kakor Prešeren napis od zadaj, a Prešernova razlaga je ostala seveda osamljena.

Kakor je iz pisma razvidno, je poslal Prešeren nekaj izvodov svojih „Poezij“ tudi na slovanski sever, tako n. pr. V. Hanki v zahvalo, da mu je poslal po Sreznjevskem svoje pesmi. S tem se je spoprijateljil Prešeren leta 1841. v Ljubljani. Njegovo „Gospodu Izmajlu Sreznjevskemu v spomin vel'kega tedna leta 1841.“ spesneno peterostišje nam je znano iz Prešernovega albuma.

S Hanko si je dopisoval Bleiweis sam. Kdaj se je začelo njuno pismeno občevanje, mi ni znano. V Bleiweisovi zapuščini se nahajata dve pismi Hankovi iz leta 1854. in 1857. V prvem prosi Bleiweisa „Nove pratike“ in „Novic“ ter mu pošilja za to „Kraljedvorski rokopis“, v drugem se mu zahvaljuje za „Veliko pratiko“ (1857) in mu želi, da bi mogel še dolgo let „panovati“ v prosp. Slovanov.

Likavec, rodom Ceh, je bil knjižničar ljubljanske licealne knjižnice od 16. septembra do svoje smrti, t. j. 13. januarja 1850.

Enak izvod kakor Bleiweisu je poslal Prešeren tudi Vrazu dne 5. febr. 1847.

Tu priobčeno Prešernovo pismo nam pove, da sta se Prešeren in Bleiweis leta 1847. ticala. Iz Prešernovega pisma Vrazu z dne 29. julija 1843. l. vemo, da ni poznal Prešeren Bleiweisa do takrat po obrazu, leta 1845. pa sta se sicer poznala, a vikala.

Na koncu še tole: V Bleiweisovi književni zapuščini se nahaja tudi Prešernov rokopis njegovega znanega soneta: An böser Wunde leidend muß entsenden . . . Akrostihide nima zaznamovane. Od onega, ki ga je objavil L. Pintar v Prešernovih nemških pesmih, se razlikuje v sledečem: namesto tleides ima tleicens, n. erliegen, wenn der Seher nicht gelogen erliegen darf, wenn Seher nicht gelogen, n. Chorwölf — christlich.

Spodnji desni ogel rokopisa je odrezan, torej mesto, kjer je bil skoro gotovo Prešernov podpis.

Dr. Janko Lokar.

Aleksander Świętochowski. V oktobru m. l. je slavil štiridesetletnico svojega delovanja Aleksander Świętochowski, eden najznamenitejših sodobnih poljskih publicistov in pisateljev in glavni zastopnik poljskega pozitivizma. Že v svojih prvih spisih se je pokazal vnetega pristaša pozitivističnih teorij in je ostal do današnjih dni v naprednem taboru, se bojeval z vsakovrstnim fanatizmom in oznanjal v svojih delih zahteve po prosveti in deloval vneto na socialnem polju kot odkritosrčen človekoljub.

Rodil se je 18. januarja 1849. l. v Stočku. V Varšavi je študiral zgodovino in se začel istočasno oglašati s članki, ki so vsled svoje duhovitosti takoj začeli vzbujati zanimanje. Leta 1876. je dosegel v Lipskem filozofski doktorat na podlagi

svojega spisa: „Ein Versuch, die Entstehung der Moralgesetze zu erklären“. Pozneje je napisal še nekaj modroslovnih razprav: „Voltaire“, „Pesimistova razmotrivanja“, „O epikureizmu“ in „Pesnik kot prvotni človek“.

A znamenitejši je pač kot publicist in pisatelj. Leta 1878. je prevzel urejevanje dnevnika „Nowiny“, a leta 1881. je ustanovil v Varšavi sam svoj tednik „Prawda“. Ta socialna in literarna revija izhaja še sedaj in je bila vedno prvoboriteljica napredne misli med Poljaki; še nedavno je objavila tudi članek o Slovencih in njih političnih težnjah in težavah. Najznamenitejši sotrudnik tega lista pa je bil Świętochowski sam; in njegova svetovna izobrazba in duhovitost sta mu pomagali, da seme njegovih misli ni padlo na skalna tla.

Njegova najbolj znana leposlovna dela so povesti: „Hava Rubin“, „Damijan Capenko“, „Klement Boruta“ in dramatični spisi: „Nedolžni“, „Antea“, „Oče Makarij“, „Aspazija“, „Regina“, „Avrelij Višar“, „Duhovi“ in dr.

Tudi kot pisatelj in umetnik je ostal Świętochowski vedno zvest teorijam pozitivizma. Čuvstvo pri njem nima onega pomena, kot ga je imelo pri romantikih; v njegovih spisih ni nič mističnih nagnjenj. Razum vlada povsod, ostri, analizujoči razum in pri idejah ne odločata družba in masa, ampak individualnost. Junaki vseh njegovih del so vsi on sam, vsi mislijo in analizujejo tako kot on in hodijo visoko nad zemeljsko vsakdanjostjo po potih abstraktnih misli.

Vsa ta dela so pisana duhovito, dialektika slavi v njih triumfe, a njih nezprosna logika je obenem tudi njih slaba stran. Ob vsej lepoti sloga in ob vsej duhovitosti puste mnogokrat čitatelja hladnega. V njih ni onega, kar pove mnogokrat več kot tisoč knjig in kar se izrazi dostikrat z enim samim vzdihom ali pogledom, ki se je rodil v duši onostran mej logike in razuma.

A kljub vsem tem hibam je Świętochowski in ostane aristokrat misli. Plemenitost ciljev in stremljenj je zanj večna zahteva, zahteva obstanka.

Ko vpraša umirajoči „Ojciec Makary“ Regino, ali veruje tudi ona v nesmrtnost duše, mu ta odgovori: „Ne tako, kakor si mislil in želel, a tudi jaz verujem v nesmrtnost duš. Če najmanjši atom ne izgine v naravi, četudi se odtrga od svojih spojin in se oprosti, ravno tako ostanejo tudi človeške misli in čuvstva, čeravno brez imena in spojene z drugimi, na veke v duhu sveta. Kar je vzniklo iz naše duše, to je trajno. Vsi oni, nad katerimi se je razprostrl naš dobrodejni vpliv, podaljšajo naše življenje preko groba in podajo njegovo nit bodočim pokolenjem...“

In delo Świętochowskega bo živelo še dolgo v vnukih sedanjih rodov.

Vojeslav Molè.

Listnica uredništva. Gosp. M. Preinfeld. Pišete: „Prosim, priobčite naslednjo pesmico v „Zvonu“:

„Rad bi duhal tiste sladke rože,
ki na licih plamené ti . . .“

Do tu si upamo, naprej ne. Nemara bo Zvonovim čitateljem že tega preveč! — G. J. L. Vaši „skladbi“, kakor imenujete Vi svoje pesniške proizvode, smo s posebno slastjo — položili v koš.

